

Skolverket
Dnr 6.1.1-2020:495

Konstfacks remissvar: Skolverkets förslag till ändrade timplaner och förändringar i elevens val, skolans val och språkval

Skolverket har utarbetat förslag till ändringar i timplanerna för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Skolverkets översyn av timplanerna i samband med att de nya kursplanerna börjar gälla hösten 2021 är förväntad. Konstfack noterar att bildämnet som helhet tillförs ytterligare 10 timmar, från 230 till 240 timmar per år. De tio timmar som överförs till bildämnet är enligt vår mening dock inte möjligt att se som kompensation för ett slopat elevens val, där merparten av de omfördelade timmarna överförs till samhälls- och naturorienterande ämnen. Vi ser med oro på hur utarmningen av de estetiska ämnena i skolan fortsätter, alltmedan efterfrågan på visuell kompetens och visuell läskunnighet fortsätter att öka i samhället, liksom förmågan till kreativitet, skapande och återskapande (re-design, återbruk etc).

Våra argument mot förslaget fördelar sig över följande punkter:

- Fördelning av timmar mellan årskurserna förstärker synen på bildämnet som irrelevant.
- Borttagandet av elevens val minskar barns och ungas möjligheter att möta olika estetiska verksamheter, vilket i förlängningen motverkar behovet av en bredare rekryteringsbas till högskolestudier inom konstnärliga utbildningar, inklusive lärarutbildningar för de praktiska och estetiska ämnena.

Fördelningen av timmar mellan årskurserna förstärker synen på bildämnet som irrelevant

Elevens val tas bort och den tiden fördelas i stället på andra ämnen. Av de undervisningstimmar som frigörs läggs 153 av 177 på samhälls- och naturorienterande ämnen. De resterande 24 timmarna delas upp mellan musik (10), bild (10) och hem- och konsumentkunskap (4). Dessa timmar läggs ut på låg- och mellanstadiet. Utöver de tio extratimmar bildämnet får på lågstadiet föreslås att ytterligare fem undervisningstimmar i bild flyttas från högstadiet till lågstadiet. Detta betyder att bildämnet på högstadiet sammantaget förlorar 5 timmar. De konsekvenser vi kan förutse är oroande. I högskolelagen poängteras att all högre utbildning och forskning ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund. Att elever ges möjlighet att i framtiden välja studier på konstnärlig grund kan enbart ske genom att denna grund finns genom hela skolgången. De flesta lärare med bildpedagogisk högskoleutbildning arbetar på mellanstadiet och framför allt på högstadiet. På lågstadiet tenderar bildämnet att integreras i andra ämnen efter förmåga av lärare som ofta saknar bildbehörighet. Det är inte många skolor som har utbildade bildlärare i årskurs 1–3. Oftare är det klasslärare eller lärare i fritidshem med utökad

behörighet som bedriver bildundervisningen. Tvärtemot denna utveckling borde alla elever i skolan ha rätt till behöriga bildlärare.

Oförmågan att se bildämnet som ett kunskapsämne av samma dignitet som exempelvis SO, NO eller svenska upprätthåller vad vi ser som en olycklig hierarkisering mellan skolämnena. Förutom de ämnesspecifika kunskaper som finns i bildämnet erbjuder det också möjliga samarbeten med de flesta övriga skolämnena. Att i dagens bildsamhälle underkänna bild som kunskapsämne går emot den literacitetsforskning som betonar betydelsen av att stärka allas vår förmåga att identifiera, tolka och använda texter, bilder och andra medieformer.

Vi vill också peka på det regeringsuppdrag kring medie- och informationskunnighet (MIK) som Statens Medieråd utfört under 2019–2020 och som med stor sannolikhet kommer att utmynna i en rekommendation att öka det nationella MIK-arbetet på alla nivåer (Lägesrapport, Statens medieråds uppdrag att utveckla former för en förstärkt samverkan av insatser för medie- och informationskunnighet (Ku2018/01726/MF). I stort sett alla skolämnena tjänar på att undervisas genom ett kritiskt mediekunskapsperspektiv och många gånger är det just bildlärarna som lokalt axlar det ansvaret på skolorna.

Att undervisningen minskar på högstadiet kommer enligt vår mening att allvarlig försvåra för lärarna att hinna med det centrala innehåll som avser bidra med grundläggande kompetenser och som inte kan värderas som i första hand tillhörande ”det estetiska området” – även om de verktyg som används för att bearbeta detta innehåll är praktiska och estetiska. Några exempel på centralt innehåll ur kursplanen för bild 7–9, gällande från 1 juli 2021:

- Rättigheter och skyldigheter samt etiska frågeställningar vid användning och spridning av bilder. Eventuella konflikter mellan yttrandefrihet och integritet vid användning och spridning av bilder.
- Mediebilders utformning och påverkan och hur dessa bilder kan tolkas och kritiskt granskas.
- Bilder som behandlar identitet och maktrelationer, till exempel sexualitet, etnicitet och kön. Hur dessa bilder gestaltas och konstrueras.

Vi vill i detta sammanhang också ställa oss bakom den motion (2020/21:2066) som säger:

”Det bör övervägas om man ska ge alla elever rätt till mer av lärdom och umgänge med estetiska ämnen i grundskolan och huruvida man bör göra estetiska ämnen till obligatoriska i gymnasieskolans alla program. Varje elev är värd att möta en likvärdig skola och har rätt att lära och utvecklas också med hjälp av fantasi, fiktion och gestaltning.

Det bör övervägas om inte alla i elever i Sverige borde få regelbunden undervisning i estetiska ämnen.”

(Motion till riksdagen 2020/21:2066, Estetiska ämnen i grundskolan och i gymnasiet).

Borttagandet av elevens val minskar barns och ungas möjligheter att möta olika estetiska verksamheter, vilket i förlängningen motverkar behovet av en bredare rekryteringsbas till högskolestudier inom konstnärliga utbildningar, inklusive lärarutbildningar för de praktiska och estetiska ämnena

Under 2019–2022, utvärderar UKÄ, på uppdrag av regeringen, hur universitet och högskolor arbetar med breddad rekrytering. Redan 2001 skrevs det in i högskolelagen att universitet och högskolor i sin verksamhet aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan.

Konstfack arbetar aktivt för en breddad rekrytering eftersom det är väl känt att andelen nybörjare med högutbildade föräldrar är fortsatt hög till de konstnärliga högskolorna. (UKÄ Rapport 2009:18 R) Andel nybörjare med utländsk bakgrund ligger under riksgenomsnittet vid de konstnärliga högskolorna. Detta påverkar även Konstfacks lärarutbildning. Om barn och unga får minskade möjligheter att fördjupa sig i och utveckla sina estetiska intressen

och kompetenser, minskar även förståelsen för att dessa också erbjuder vägar till ett yrkesliv. Samtidigt kan vi inte förneka att de konstnärliga utbildningarna – inklusive bild- och slöjdläroutbildningen vid Konstfack – som antar studenter med hjälp av arbetsprover ofta kräver förberedande studier, vilket förutsätter engagerade föräldrar och inte sällan ekonomiskt stöd. Detta betyder att den sociala snedrekryteringen till de konstnärliga högskolorna sker långt innan de söker in till högskolan. Mot denna bakgrund ser vi avskaffandet av elevens val som särskilt olyckligt. Ökningen av tio undervisningstimmar kan på intet vis uppväga detta.

I förslagets konsekvensutredning anges att Skolverket har uppmärksammat en mycket skiftande kvalitet på undervisningen i elevens val, samt att rektorer och lärare har uttryckt sig positiva till att elevens val försvinner. Ett ytterligare argument som framförs är att det redan har skurits ned så pass mycket i timmarna för elevens val att det inte kan uppfylla syftet med den breddning och fördjupning som har varit avsikten. Frågan är dock hur det skulle kunna vara möjligt att bedriva en högkvalitativ undervisning i ett ämne som tampats med nedskärningar i tid – vilket även signalerar att man tillmäter det mycket liten betydelse. Att elever med drömmar och förutsättningar för yrken som designers, illustratörer, filmskapare, konstnärer och konsthantverkare, bild- och slöjdlärare får färre möjligheter att förbereda sig för sådana yrkesutbildningar tror vi kommer att bidra till en fortsatt snedrekrytering. Helt på tvärs mot det arbete för breddad rekrytering som vi har som uppdrag att arbeta för.

Sammanfattning

Mot ovanstående resonemang avstyrker Konstfack förslaget att omfördela timmar så att de samhällsorienterande och de naturorienterande ämnena får fler undervisningstimmar på de praktiska och estetiska ämnenas bekostnad, samt förslaget att ta bort elevens val.

Slutligen vill Konstfack påpeka det anmärkningsvärda i att inga lärosäten som bedriver utbildning i praktiska och estetiska ämnen står på sändlistan för remissen. Det är beklagligt att Skolverket inte tar möjligheten att få in synpunkter från de lärosäten vars studenter direkt berörs av förslagen.

Ärendet har beslutats av rektor Maria Lantz efter föredragning av professor Anette Göthlund, Institutionen för Bild- och slöjdpedagogik.

Maria Lantz, rektor